

Termíny:

tr: birleşik zamanlar

cs: složené časy

en: compound tenses

biblio:

Ergin 2009, 319-323

Ersen-Rasch 2017, 59-66

Ketrez 2012, 119-123

Kučera 2014, 161-169

1. Složené časy

Jednotlivé časy (*-yor*, *-ecek*, *-er*, *-di*, *-miş*) lze v turečtině kombinovat s příponami minulého času.

přípona	příklad	překlad
<i>-yordu</i>	<i>gidiyordu</i>	„(právě) chodil“
<i>-ecekti</i>	<i>gidecekti</i>	„měl v plánu jít“
<i>-erdi</i>	<i>giderdi</i>	„chodíval / šel by“
<i>-mişti</i>	<i>gitmişti</i>	„(už, už dávno) šel“
<i>-diydi</i>	<i>gittiydi</i>	„(už, už dávno) šel“

Na přípony lze ve formálních textech narazit i odděleně – *gidiyor idi*, *gidecek idi*, *gider idi*, *gitmiş idi*. Ale stává se to výjimečně.

2. Minulý čas průběhový *-yordu*

osoba	<i>-yordu</i>	neg	Q
1sg	<i>gidiyordum</i>	<i>gitmiyordum</i>	<i>gidiyor muydum?</i>
2sg	<i>gidiyordun</i>	<i>gitmiyordun</i>	<i>gidiyor muydun?</i>
3sg	<i>gidiyordu</i>	<i>gitmiyordu</i>	<i>gidiyor muydu?</i>
1pl	<i>gidiyorduk</i>	<i>gitmiyorduk</i>	<i>gidiyor muyduk?</i>
2pl	<i>gidiyordunuz</i>	<i>gitmiyordunuz</i>	<i>gidiyor muydunuz?</i>
3pl	<i>gidiyorlardı</i>	<i>gitmiyorlardı</i>	<i>gidiyor(lar) miydi?</i>

Používá se podobně jako ‚past continuous‘ v angličtině (e.g. *I was going*) pro vyjadřování toho, co dělal podmět v daném momentě v minulosti. Často se jedná o případ, kdy sloveso v minulém čase průběhovém slouží jako pozadí nějakého děje hlavního. Překládáme většinou nedokonavým videm (v případě negace toto pravidlo ovšem nefunguje).

- P1 *Polis: Darbe girişimi akşamı ne yapıyordunuz?*
„Policie: Co jste dělal ten večer, když byl pokus o převrat?“
- P2 *Traktörün yanında sigara içiyorlardı. İki kardeş hayatını kaybetti.*
„Kouřili vedle traktoru. Dva bratři ztratili život.“
- P3 *Bu oyunu çok sevdi, saatlerce bilgisayarın başından kalkmıyordu.*
„Tuhle hru měl moc rád, celé hodiny nevstal od počítače.“

Přípona *-ken*, nebo příslovečné určení typu *o anda* ‚v ten moment‘, *o sırada* ‚v té době, během toho‘, *eskiden* ‚dříve‘, apod. se často vyskytují se slovesem v minulém průběhovém čase.

- P4 *O sırada bir film izliyorduk, ... gürültü duyduk.*
„V tu dobu jsme sledovali film, ... uslyšeli jsme hluk.“

- P5 **Bir zamanlar Süper Lig‘de oynuyorlardı.**
„Jeden čas hráli v extralize (Süper Lize).“
- P6 **Beş yaşımdayken arkadaşlarıma ulaşmak için kapılarını çalıyordum, on yaşımdayken evlerini arıyordum, on beş yaşımdayken herkes cep telefonu kullanıyordu.**
„Když mi bylo pět, tak abych se dostal za kamarády, klepal jsem jim na dveře, když mi bylo deset, volal jsem jim domů, když mi bylo patnáct, používal každý telefon.“

U některých sloves je forma průběhového času minulého častější, než neprůběhového času minulého (pouze přípona *-di*).

bilmek „vědet, znát“ → *biliyordum, bilmiyordum, zřídka kdy bildim, bilmedim* (pouze ve smyslu „uhodnout, poznat“)

- P7 **Sen onu biliyor muydun?**
„Ty jsi to věděl?“
- P8 **Kim onu ilk bildi?**
„Kdo to věděl (uhodl) první?“

3. „Budoucí čas v minulosti“ *-ecekti*

osoba	<i>-ecekti</i>	neg	Q
1sg	<i>gidecektim</i>	<i>gitmeyecektim</i>	<i>gidecek miydım?</i>
2sg	<i>gidecektin</i>	<i>gitmeyecektin</i>	<i>gidecek miydin?</i>
3sg	<i>gidecekti</i>	<i>gitmeyecekti</i>	<i>gidecek miydi?</i>
1pl	<i>gidecektik</i>	<i>gitmeyecektik</i>	<i>gidecek miydik?</i>
2pl	<i>gidecektiniz</i>	<i>gitmeyecektiniz</i>	<i>gidecek miydiniz?</i>
3pl	<i>gideceklerdi</i>	<i>gitmeyeceklerdi</i>	<i>gidecek(ler) miydi?</i>

Používá se v případě, kdy bylo v úmyslu, že se něco stane, ale nestalo se tak. Do češtiny můžeme překládat pomocí „mít v úmyslu, plánovat, chtít, apod.“.

- P9 **Kızacaktım ona, ama telefonu açmadı.**
„Chtěl jsem se na něj rozzlobit, ale nezvedl telefon.“
- P10 **Akşam oturup çay içecektik, ama arkadaşım hastalandı.**
„Večer jsme si chtěli sednout a dát si čaj, ale kamarád onemocněl.“
- P11 **Bu yorumu yazmayacaktım, ama dayanamadım.**
„Neměl jsem v plánu psát tenhle komentář, ale neovládl jsem se.“
- P12 **Bu camiye yeniden inşa edeceklerdi. Ne oldu?**
„Tuhle mešitu měli postavit znovu. Co se stalo?“
- P13 **Gelirim dedi, ama kesinlikle gelmeyecekti.**
„Říkal, že přijde, ale určitě neměl v plánu přijít.“

Přípona *-ecekti* se vyskytuje často spolu se slovy *neredeysel* „skoro, téměř“, *az daha* „málem“, *az kalsın* „stačilo málo“.

- P14 **Az daha yakalanacaktım.**
„Málem mě chytili.“
- P15 **Saç ve kirpik boyası genç kızı neredeyse öldürecekti.**
„Barva na vlasy a řasy skoro zabila mladou dívku.“
- P16 **Az kalsın donarak öleceklerdi!**
„Stačilo málo a umrzli by!“

4. Aorist v minulosti *-erdi*

osoba	<i>-erdi</i>	neg	Q
1sg	<i>giderdim</i>	<i>gitmezdim</i>	<i>gider miydim?</i>
2sg	<i>giderdin</i>	<i>gitmezdin</i>	<i>gider miydin?</i>
3sg	<i>giderdi</i>	<i>gitmezdi</i>	<i>gider miydi?</i>
1pl	<i>giderdik</i>	<i>gitmezdik</i>	<i>gider miydik?</i>
2pl	<i>giderdiniz</i>	<i>gitmezdiniz</i>	<i>gider miydiniz?</i>
3pl	<i>giderlerdi</i>	<i>gitmezlerdi</i>	<i>gider(ler) miydi?</i>

Přípona *-erdi* se používá ve dvou různých situacích. První z významů je **habituální vid**, který značí pravidelně se opakující činnost: *giderdim* „chodíval jsem“.

P17 *(Eskiden) okula bisikletle giderdim.*

„(Dříve) jsem jezdíval na kole do školy.“

P18 *Çocukluğumda kurban sadece kışın yapılırdı.*

„V mém dětství se dělávali zabíjačky jenom v zimě.“

P19 *Küçükken bahçemizde hırsız polis oynardık, hatırlıyor musun?*

„Když jsme byli malí, hrávali jsme si v naší zahradě na policajty a zloděje, pamatuješ se na to?“

Přípona *-erdi* se nadále používá v **druhé části podmiňovací věty** „(kdyby ...,) šel bych“.

P20 *Okula bisikletle giderdim (, ama sabah yağmur yağdı).*

„Jel bych na kole do školy (, ale ráno pršelo).“

P21 *Niye bana sormadın? Seve seve yardım ederdim.*

„Proč jsi se mě nezeptal? S radostí bych ti pomohl.“

P22 *... savaş belki o kadar erken başlamazdı, bir iki yıl sonra başladı.*

„... válka by možná nezačala tak brzo, začala by jeden dva roky nato.“

P23 *Anneannesini hastanede ziyaret etmeye giderdi, ama yurt dışındaydı o günlerde.*

„Šel by navštívit svojí babičku v nemocnici, ale byl v těch dnech v zahraničí.“

P24 *Beni isteseydin hemen koşarak gelirdim.*

„Kdyby jsi mě byla chtěla, ihned bych přiběhl.“

5. Předminulý čas *-mişti*

osoba	<i>-mişti</i>	neg	Q
1sg	<i>gitmiştim</i>	<i>gitmemiştim</i>	<i>gitmiş miydim?</i>
2sg	<i>gitmiştin</i>	<i>gitmemiştin</i>	<i>gitmiş miydin?</i>
3sg	<i>gitmişti</i>	<i>gitmemişti</i>	<i>gitmiş miydi?</i>
1pl	<i>gitmiştik</i>	<i>gitmemiştik</i>	<i>gitmiş miydik?</i>
2pl	<i>gitmiştiniz</i>	<i>gitmemiştiniz</i>	<i>gitmiş miydiniz?</i>
3pl	<i>gitmişlerdi</i>	<i>gitmemişlerdi</i>	<i>gitmiş(ler) miydi?</i>

Předminulý čas se používá podobně jako anglický past perfect („*I had gone*“) pro vyjádření **časové souslednosti**. Používá se pro vyjádření události, která proběhla ještě před událostí v minulém čase prostém (*-di*). V některých případech postačí pro vyjádření času v překladu slovíčka „už/již/předtím“, jindy není potřeba nijak zdůrazňovat.

- P25 *Gördüm ki herkes gitmişti.*
„Viděl jsem, že všichni (už) odešli.“
- P26 *Sana anlatmıştım heralde, ama yine anlatayım...*
„Už jsem ti to určitě vyprávěl, ale řeknu to ještě jednou...“
- P27 *Tamamen aynı şey birkaç gün önce de olmuştu.*
„Úplně stejná věc se stala i několik dní předtím.“
- P28 *Boşa uğradın, cüzdanını evde unutmuşsun.*
„Stavil jsi se zbytečně, nechal jsi doma peněženku.“
- P29 *Eve gelince kardeşim ağlıyordu. İyi geçmemiştin sınavı.*
„Když jsem dorazil domů, můj bratr plakal. Jeho zkouška nedopadla dobře.“

Předminulý čas často doplňují ve větě příslovce *çoktan* “už dávno“, *epeydir* „už je to dlouho, co“, *henüz* „stále (ještě ne)“, *hayatımda hiç* “nikdy v životě“

- P30 *Bu hamuru epeydir denememiştin.*
„Už je to dlouho, co jsem zkoušel tohle těsto.“
- P31 *Moralim zaten çoktan bozulmuştu.*
„Stejně už jsem měl náladu dlouho zkaženou.“

Předminulý čas se používá někdy v případech, když člověk vypráví své vzpomínky, když se rozpomíná na danou událost. Předminulý čas, který značí dávnou minulost, vyjadřuje ve vzpomínce větší nejistotu.

- P32 *Sanki dün gece karanlıkta odun toplamıştık?*
„My jsme asi včera v noci šli ve tmě sbírat dříví?“
- P33 *Hatırlasana o tatilde ne kadar çok içki içmiştik!*
„Vzpomeň si, kolik jsme toho o těch prázdninách vypili.“

6. Předminulý čas *-diydi*

Používá se analogicky k předminulému času *-mişti*, ale spíše v hovorové řeči některých dialektů a i tam zcela výjimečně.

- P34 *Ahmet, o sıralar birkaç gün bizde kaldıydı.*
„Tehdy u nás Ahmet několik dní bydlel.“